

PRIPOMÍNAME SI

LADISLAV EDUARD HUDEC – MUŽ, KTORÝ VYČAROVAL ŠANGHAJSKÉ MRAKODRAPY

* 8. januára 1893 Banská Bystrica – † 26. októbra 1958 Berkeley, Kalifornia, USA

130. výročie narodenia významného slovenského architekta pôsobiaceho v zahraničí

Mgr. Darina Šípová

Rodák z Banskej Bystrice sa zlatými písmenami zapísal do dejín svetovej architektúry. Jeho život by naplnil scenár hollywoodskeho filmu...

Narodil sa do evanjelickej rodiny ako prvé zo šiestich detí podnikateľa, projektanta a staviteľa Juraja Hudeca a Paulíny Škultétyovej. Bol to práve otec, ktorý mladého Ladislava zasvätil do tajov architektúry a po ktorom zdedil výrazný talent. Projekty otca Juraja Hudeca boli pretavené

do reálnej podoby viacerých budov v Banskej Bystrici na Skuteckého a Hornej ulici, na Námestí SNP, ale aj v Brezne, Banskej Štiavnici a inde. Do prvých kresieb sa mladý Ladislav zaučal u popredného banskobystrického maliara Dominika Skuteckého. V roku 1914 absolvoval štúdium architektúry na Uhorskej kráľovskej technickej univerzite v Budapešti a získal akademický titul inžinier architekt. Plány úspešného absolventa však čoskoro prekazil povolávací rozkaz na ruský front. Vypukla prvá svetová vojna. So zbraňou na pleci narukoval ako dôstojník rakúsko-uhorskej armády. V roku 1916 padol do zajatia. Po mnohých útrapách sa dostal do zajateckého tábora v západosibírskom Chabarovsku, asi 30 km od čínskych hraníc, odkiaľ sa mu, akoby zázrakom, aj s bratom Gejzom podarilo ujsť.

SÁM CUDZINEC VO VELKOMESTE

Osudy dvoch bratov sa po úteku rozdelili. Ladislav sa najskôr dostal do mesta Harbin v Číne. Po dvoch rokoch ho osud zavial do Šanghaja. Práve v tomto najľudnatejšom meste Číny si vytvoril svoj domov a postupne začal budovať kariéru architekta. Začiatky boli preňho náročným životným obdobím. Samotu tíšil kreslením a od roku 1920 aj prácou v ateliéri amerického architekta R. A. Curryho, kde pôsobil najskôr ako kreslič. V krátkom čase sa vypracoval na hlavného architekta a stal sa partnerom vo firme. Časom sa rozhodol ísť vlastnou cestou. Osamostatnil sa a v roku 1925 vytvoril vlastný

architektonický ateliér *Hudec – zaoceánska spoločnosť*. Šťastie mu prišlo aj v láske. Zoznámil sa s Gizelou Mayerovou, dcérou bohatého a vplyvného nemeckého obchodníka. Nasledovali zasnuby a svadba. Gizela mu porodila tri deti, dvoch synov a dcéru.

DRAHOKAM V SRDCI SLOVENSKA

Azda málokto vie, že jeho prvým a zároveň jediným architektonickým skvostom na Slovensku, ktorý vznikol ešte počas štúdií v Budapešti, je nádherná kúpeľná kaplnka Panny Márie Kráľovnej vo Vyhniach. Stojí na kopci nad areálom kúpaliska, na mieste ktorého sa v minulosti nachádzali kúpeľné domy, hotely a korzá. Dlhو sa nevedelo, kto je jej autor. V ostatných rokoch, keď sa slávne meno architekta dostalo do povedomia aj na Slovensku, bolo potvrdené, že ju navrhol práve slovenský architekt svetového formátu. V roku 1913 Ladislav Hudec, ešte ako študent univerzity, pripravil návrh na stavbu kaplnky, ktorú vysvätili 28. júla 1914. Utešený kostolík, akoby vystrihnutý z rozprávky, vybudovali v kombinácii drevenej konštrukcie a kameňa. Pri príležitosti stého výročia jej vysvätenia dostala kaplnka aj pamätnú tabuľu venovanú svojmu architektovi. Podľa dobových prameňov obce stála výstavba v tých časoch osemtisíc korún a prispeli na ňu majitelia kúpeľov, obyvatelia obce a banské mestá v okolí. Hudecova kaplnka akoby zázrakom prežila aj rozsiahly požiar v roku 1945. Dnes patrí medzi národné kultúrne pamiatky Slovenska a slúži ako priestor na bohoslužby a svadobné obrady.

Podľa niektorých odborníkov fakt, že ide o jediné dielo Ladislava Hudeca na Slovensku, nie je tak celkom pravda. Výskum potvrdil, že rodinná hrobka rodiny Hudecovcov na evanjelickom cintoríne v Banskej Bystrici, je údajne tiež jeho dielo. Vyplynulo to z jeho korešpondencie so sestrou, ktorej podával podrobné inštrukcie o svojich predstavách.

OTEC ÁZIJSKÝCH MRAKODRAPOV

Skutočný talent architekta naplno rozvinul až v Šanghaji, kde pod čínskym menom La-s'-luo Wu-ta-kche zanechal po sebe množstvo ukážkových diel. Šanghaj bol v prvých desaťročiach 20. storočia akýmsi „Parížom Východu“. Ladislav Hudec pre toto mesto navrhol približne šesťdesiat ukážkových budov. Sú medzi nimi divadlá, nemocnice, kluby, banky, kostoly, továrne, školy, hotely, ale aj pivovar, univerzita, vily, bytové domy a rezidencie. Jeho prvou významnejšou realizáciou bola veža hotela Cathay, súčasný Peace hotel. Začiatkom 20. rokov vybudovali v štýle novoklasicizmu a eklektizmu

Americký klub. Tmavé tehly, ktoré pri výstavbe použili, boli neskôr typické pre jeho diela. Apartmány medzinárodnej sporiteľne (dnes budova Wukang) umiestnil do prvého arkádového domu v Šanghaji. Terrace House, rezidencia hongkongskeho magnáta Roberta Ho-Tunga, zas kombinovala orientálne prvky. Záhradný dom rezidencie Liu Jishengova mal prezývku Venušina záhrada, keďže Hudec v nej využil prvky gréckej mytológie.

PARK HOTEL SHANGHAI, HOTEL SNOV

Koncom 20. rokov sa Hudec vrátil ku gotike a v tomto štýle navrhol Nemocnicu Margaret Williamsovej, Kostol pamiatky Christiana Moora či budovu Čínskeho baptistického vydavateľstva a Kresťanského literárneho spolku. Začiatkom 30. rokov sa priklonil k modernizmu. Práve z toho obdobia pochádzajú skutočné skvosty jeho tvorby – luxusný Grand Theater, divadlo s polyfunkčnou sálou s kapacitou 2 400 návštevníkov. Jedinečná stavba bola určená na filmové, divadelné, veľké operné a koncertné predstavenia.

K nezabudnuteľným dielam však patrí grandiózna budova Park Hotel, účelovo prepojená s bankou. Práve dvadsaťdvapochodový kolos na Nanjing Road v Šanghaji patrí medzi najvýznamnejšie stavby postavené podľa vzoru dekoratívnej školy amerických mrakodrapov. V roku 1934 doslova očaril svojou krásou v štýle art-deco odborníkov aj širokú verejnosť. Prvú výškovú

stavbu s efektným výhľadom na dostihovú dráhu financovali až štyri šanghajské banky. Ladislav tu odvážne stavil na modernejší štýl, navrhol klimatizáciu, rýchlejšie výtahy. Na najvyššom poschodí budovy umiestnil nočný bar s otváracou strechou, z ktorej možno aj dnes pozorovať oblohu. Hudec v projekte použil odľahčenú oceľovú konštrukciu a zároveň vyriešil technológiu stavby v zložitých geologických podmienkach na močaristom podlaží. Táto monumentálna stavba s výškou takmer osemdesiatštyri metrov bola až do roku 1963 – teda takmer tridsať rokov –

najvyššia budova v Ázii a do roku 1983 najvyššia budova v Šanghaji. Hotel sa stal symbolom západnej moderny v Číne, symbolom myšlienkovej výmeny, symbolom „Paríža Východu“.

Pred rokmi sa Park Hotel považoval za najvýnimočnejšie dielo v Šanghaji. Dnes sa stráca medzi stovkami mrakodrapov. Napriek tomu je vyhľadávaný tisíckami turistov, ktorí chodia obdivovať jeho eleganciu. Takmer všetky Hudecove stavby dodnes slúžia svojmu účelu a aj napriek zubu času sa zachovali vo veľmi dobrom stave. Podľa vyjadrenia odborníkov je to aj zásluhou toho, že boli geniálne prepracované do najmenších detailov.

Obsahovali funkčnosť, nápaditosť, dispozíciu a dôkladnú stavebnú precíznosť. K Hudecovým jedinečným projektom patrí aj modernistická budova Shanghai Beer Company. V tom čase najväčší pivovar v krajine, dnes po rekonštrukcii slúži ako výstavné centrum. Svoje čaro má rezidencia Wu Tchung-wena, označovaná za najluxusnejšiu vilu tých čias v celej juhovýchodnej Ázii. Viac ako polovica Hudecových stavieb dnes patrí ku chráneným kultúrnym a historickým pamiatkam Číny.

ZAŽIVA V CUDZINE, PO SMRTI V BYSTRICI

Aj ďalšie roky, ktoré priniesol osud do života nášho rodáka, možno považovať za hektické. Po rozpade Československa a konfiškácii otcovho majetku získal Hudec v roku 1941 maďarské občianstvo a následne funkciu honorárneho konzula Maďarskej republiky v Šanghaji. Ako uvádzajú pramene, spolupracoval s krajanskými spolkami a svoju pozíciu využil aj pri záchrane židovských rodín. Ovládal päť svetových jazykov a spolu s manželkou sa naučili aj čínštinu. Materiály svojho architektonického ateliéru písal v angličtine. Keď sa v Číne rozhorela občianska vojna, ocitol sa aj za väzenskými múrmi. V roku 1947 s rodinou opustil čínsky domov a vrátil sa do Európy. Žil a tvoril vo Švajčiarsku, podnikal študijné cesty do Grécka a Talianska, kde sa ako poradca podieľal na stavebných úpravách Vatikánu.

Hoci sa celý život túžil vrátiť do Banskej Bystrice, toto pranie sa mu nikdy nesplnilo. Kvôli politickej situácii v krajine a nepokojom, ktoré tu rezonovali, návrat nebol možný. Vývoj po druhej svetovej vojne, najmä rozdelenie Berlína, v ňom vyvolávali strach z ďalšieho ohniska svetového vojnového konfliktu. Po skúsenostiach s ruským bolševizmom sa preto definitívne rozhodol pre emigráciu do Spojených štátov amerických. Zvyšok svojho života prežil v meste Berkeley v Kalifornii, kde získal titul profesora a prednášal na univerzite ranú kresťanskú archeológiu. Ak by chcel v USA pôsobiť ako architekt, musel by získať potrebnú licenciu, na čo už v jeho veku nemal dost síl. Zomrel náhle v roku 1958 na zlyhanie srdca vo veku 65 rokov. Podľa posledného želania boli jeho telesné pozostatky prevezené z USA na Slovensko. Posledná vôľa zo závetu však bola naplnená až v roku 1970. Pochovaný je v rodinnej hrobke na evanjelickom cintoríne v Banskej Bystrici. Tak, ako si to vždy prijal.

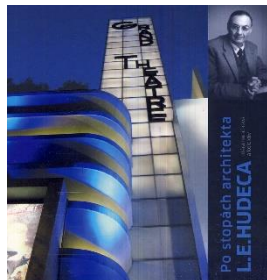
FILMY, VÝSTAVY, KNIHY... SPOMIENKY

Slovensko sa k dielu a odkazu slávneho rodáka prihlásilo po svetovej premiére dokumentárneho filmu režiséra Ladislava Kaboša *Zmenil tvár Šanghaja* pri príležitosti slovenského národného dňa na výstave Expo

Šanghaj v roku 2010. Kaboš je aj autorom knihy *Ladislav Hudec – otec ázijských mrakodrapov*. Na premiére filmu v Hudecovom Grand Theatre sa zúčastnil aj jeho syn Theo Hudec z Kanady, ktorý spoločne s bratom Martinom a sestrou Alessou de Wetovou na filme spolupracovali. Hudeca si Číňania veľmi vážia. V Šanghaji, kde pôsobil viac ako tridsať rokov, skupina čínskych podnikateľov vybudovala Centrum architektúry a múzeum.

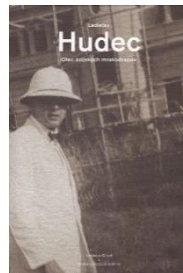
V priestoroch Park Hotelu v Šanghaji sú na počesť slovenského architekta umiestnené fotografie z výstavby, ako aj dokumentácia jeho projektov. Podrobnejšie informácie zo života a diela Ladislava Hudeca však zďaleka nie sú úplne prebádané. Studnicou poznania sú unikátne archívne materiály univerzity v Kanade (dar Hudecovej rodiny) obsahujúce okrem architektonickej dokumentácie aj cestovné poznámky, denníky, korešpondenciu, fotografie, čínsku tlač z rokov 1913 – 1937 a tiež materiály mestského archívu v Šanghaji. Vzácny prínosom sú kontakty Hudecovej rodiny žijúcej v Maďarsku a vo viacerých mestách za Atlantickým oceánom.

Na Slovensku v roku 2013 vyšla prvá kniha o slávnom rodákovi *Po stopách architekta L. E. Hudeca*. Jej autorkou bola uznávaná slovenská historička architektúry, nedávno zosnulá Klára Kubičková († 25. novembra 2022) s kolektívom, vydavateľom banskobystrická nezisková organizácia C. A. L. E. H. (Centrum architekta L. E. Hudeca). Práve Klára Kubičková sa veľkou mierou zaslúžila o prezentáciu kultúrneho a historického odkazu Ladislava Hudeca. Od roku 2016 sa v meste pod Urpínom udeľuje Cena Ladislava Hudeca za významné počiny v oblasti

architektúry slovenských rodákov pôsobiacich v zahraničí. *Pribeh Ladislava Hudeca v Šanghaji* bol názov výstavy, ktorú pripravilo Slovenské národné múzeum v Bratislave. 28. marca 2019 bola architektovi slávnostne otvorená stála expozícia v novozrekonštruovaných priestoroch Centra L. E. Hudeca v Spätovej vile na Skuteckého ulici 22 v Banskej Bystrici. Na otvorení sa zúčastnil aj čínsky veľvyslanec na Slovensku Lin Lin. Výstava je vyjadrením úcty a splatením dlhu osobnostiam a rodákom, na ktorých by sme nemali zabúdať.

Ešte v nedávnych rokoch sa vo svetovej faktografii uvádzalo, že Ladislav Hudec sa narodil v severnom Maďarsku, v meste Besztercebánya. Pravdou však je, že sa narodil na území dnešného Slovenska v Banskej Bystrici v čase, keď Slovensko bolo ešte súčasťou rakúsko-uhorskej monarchie. Priečelie rodného domu Ladislava Hudeca na Bakossovej

ulici (budova dnešnej Kúrie) dnes zdobí pamätná tabuľa, ktorú slávnemu rodákovi v deň výročia narodenia venovalo mesto Banská Bystrica.

V množstve informácií a zdrojov o tejto slávnej osobnosti bezpochyby zaujme veta: Ladislav Hudec je mostom, ktorý spája Slovensko s Maďarskom a Európou s Čínou.

Jeho život by naplnil scenár hollywoodskeho filmu. Prajem si raz takýto film vidieť.

Použité zdroje:

- [1] Ladislav Hudec (architekt). In *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001- [cit. 2022-11-30]. Dostupné na: [https://sk.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Hudec_\(architekt\)](https://sk.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Hudec_(architekt))
[2] Ladislav Hudec. In *Osobnosti.sk: najvýznamnejšie osobnosti Slovenska* [online]. Bratislava: Občianske združenie Osobnosti.sk, 25.08.2015 [cit. 2022-11-30]. ISSN 1338-2403. Dostupné na: <https://www.osobnosti.sk/osobnost/ladislav-hudec-5747>

Zdroje obrázkov:

- <https://www.artforum.sk/katalog/88705/ladislav-hudec-otec-azijskych-mrakodrapov>
https://sk.wikipedia.org/wiki/Ladislav_Hudec_%28architekt%29
<https://www.asb.sk/architektura/historicke-stavby/ladislav-hudec-autor-prvej-vyskovej-budovy-v-sanghaji>
<https://www.podvrskom.sk/titul/175786/po-stopach-architekta-lehudeca>
https://sk.wikipedia.org/wiki/S%C3%BAbor:Bansk%C3%A1_Bystrica_-_Hrobka_rodiny_Hudecovov_-a.jpg
<https://www.blogcestnik.cz/ladislav-hudec-slovak-ktery-ovlivnil-vzhlad-moderni-sanghaje/>